

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№3

2026
MART

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, mart.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

KORXONALARDA ICHKI AUDIT TIZIMINING BOSHQARUV QARORLARI QABUL QILISHDAGI O'RNI	24
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
FISKAL SIYOSAT SAMARADORLIGI VA SOLIQ TUSHUMLARI DINAMIKASI: O'ZBEKISTON MISOLIDA ILMIY TAHLIL	30
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI KELITIRIB CHIQARUVCHI ASOSIY OMILLAR HAMDA IQTISODIYOTGA TA'SIRI	37
Toxtabayev Oybek Odilovich	
QISHLOQ XO'JALIGI OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV	42
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTON GLOBAL-IQTISODIY RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'RNI	48
Kuvatova Oliya Sheraliyevna	
QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY MOHIYATI VA ULARNI KAPITAL BOZORI INSTRUMENTLARI ORQALI MOLIALASHTIRISH IMKONIYATLARI.....	54
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
IQTISODIY ISLOHOTLAR DAVRIDA TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI	61
Yangiboyev F.B.	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI ERTA ANIQLASH VA BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN RISK-INDEKS MODEL I	68
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich, Rajabov Shoxrux Suvon o'g'li	
RUX VA QO'RG'OSHINNI SELEKTIV AJRATIB OLISHNI KOMBINATSIYALASH TEXNOLOGIYASI VA NAZARIYASI.....	74
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Haqberdiyev Dilshod Qodir o'g'li	
UY-JOY QURILISHI HAJMINI UZOQ MUDDATLI PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	81
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
O'ZBEKISTONDA BOG'DORCHILIKNI RIVOJLANTIRISHDA IQLIM VA TABIIY OFATLAR NATIJASIDA YETKAZILDAN TALOFATLARNI DAVLAT TOMONIDAN KOMPENSATSIYA QILISH MEKANIZMI.....	85
Sattorov Orifjon Boymurodovich	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH ORQALI YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISH MEKANIZMLARI.....	90
Abdug'aniyev Uchqun Habibulla o'g'li	
O'ZBEKISTON QURILISH SANOATIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RIVOJLANISH DINAMIKASI VA TENDENSIYALARI	96
Musaeva Aynura Abayxolievna	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF SOCIAL INFRASTRUCTURE TRANSFORMATION IN THE CONTEMPORARY ENVIRONMENT.....	104
Normurodov Khusan Eshmakmatovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI BAHOLASH YO'LLARI	108
Begamov S.X.	
DEBITORLIK QARZLARINING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI	112
Normatova Gulmira Xayrullaevna	

SOLIQLARNI PROGNOZLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH AMALIYOTI TAHLILI.....	118
Ergashov Jamshid Ashurovich	
MEHNAT XARAJATLARI HISOB: NAZARIY ASOSLAR, USULLAR VA BOSHQARUVDA AHAMIYATI.....	126
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
KORPORATIV XIZMATLARNING BANK FOYDASIGA TA'SIRI: KOMISSION VA FOIZLI DAROMADLAR TAHLILI	131
Qurbonov Abror Abdullayevich	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA TASHKILY MEXANIZMLARI	136
Djamalov G'ofir Oribjanovich	
OCHIQLIK INDEKSI VA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASH SAMARADORLIGI: O'ZBEKISTON TAJRIBASINING INSTITUTSIONAL TAHLILI	144
Dilshod Pulatov, Uchqun Abdug'aniyev	
DUNYO SUG'URTA KOMPANIYALARINING MOLIVAVIY HOLATI VA NATIJALARI TAHLILI	153
Alimov Baxodir Batirovich	
QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	160
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
QURILISH TASHKILOTLARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION USULLARI	164
Muxibova Guli Yarkinovna, Sharifxodjayeva Odina Ulug'bek qizi	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARINING TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRINI BAHOLASH	168
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
IJTIMOY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI: XALQARO TAJRIBA VA INSTITUSIONAL YONDASHUVLAR	173
Bafoyev Farrux Jo'raqulovich	
KORXONALARDA AI-DRIVEN "DECISION SUPPORT SYSTEMS" (DSS)NI JORIY ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Mardanova Ra'no	
STRENGTHENING THE FINANCING OF FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN THROUGH BANK CREDIT	186
Baymuratova Zina Aqilbekovna, Ibadullaeva Asal Ulugbek qizi	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA DAVLAT BOSHQARUV TIZIMLARINI RAQAMLASHTIRISH	192
Aytmuratov Qutlimurat Jalgasovich	
ATTRACTING INVESTMENTS FROM FINANCIAL MARKETS AND FACTORS INFLUENCING THE INCREASE OF THEIR ATTRACTIVENESS	196
Kholov Sherali Akhrorboyevich	
MARKAZIY OSIYODA TRANSCHEGARAVIY SUV RESURSLARINI BOSHQARISH VA ADOLATLI TAQSIMLASHNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI.....	200
Matkarimov Mansur	
XALQARO XIZMATLAR SAVDOSIDA TIBBIY TURIZMNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	206
Farxodova Shohnova Umidbek qizi	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BAHOLASHNING KO'P OMILLI INDIKATORLARI TIZIMI	213
Ibroximov Iloxomjon Shavkatjon o'g'li	
SANOAT KORXONALARINI IQTISODIY FAOLIYATINI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	219
Tillayeva Barno Ramiziddinova	
NOTIJORAT TASHKILOTLAR FAOLIYATIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVI VA AUDITORLIK HISOBOTLARINING O'ZIGA XOSLIGI	224
Xolmirmayev Ulug'bek Abdulazizovich, Ubaydullayev Toxirjon Abdullajanovich	

ЦИФРОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ РЕИНТЕГРАЦИИ ВОЗВРАЩАЮЩИХСЯ ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ: МЕЖДУНАРОДНАЯ ПРАКТИКА И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ КЫРГЫЗСТАНА.....	230
<i>Амантурова Дилбара Кыдыкбековна</i>	
РОЛЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ЛЕКСИКИ В ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ.....	237
<i>Асрарова М.У.</i>	
О СКОРИНГОВЫХ МЕТОДАХ ЭКСПРЕСС-АНАЛИЗА ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	242
<i>Ирмухамедова Муслима Дилшодовна</i>	
UY-JOY QURILISHIDA ESKROU MEXANIZMLARINI JORIY ETISH ORQALI INVESTITSION XAVFSIZLIK VA MOLIVAVIY SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH	247
<i>Karimov Inomjon Ortikbaevich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI	254
<i>Kamoliddinov Ilhomjon Muxammadjonovich, Kobilov Murod Vakkosovich</i>	
TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINING MOLIVAVIY BARQARORLIK KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	259
<i>Axmedov Toxirjon Xasanjon o'g'li</i>	
SANOAT KORXONALARI IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ENERGETIKA VA ISHLAB CHIQARISH SALOHİYATINING ROLI	264
<i>Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li</i>	
TIJORAT BANKLARIDA KOMPLAENS-NAZORAT TIZIMI ORQALI RISKLARNI SAMARALI BOSHQARISH	270
<i>Fayziyev Sherzod Djunaydilloyevich</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ И СТРАХОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ ОПЕРАЦИЙ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКИНГА В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ.....	275
<i>Бахтиёров Худайберган Хамдам угли</i>	
DOIMIY BO'LMAGAN KUCH TA'SIRIDA DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONLI TAHLIL QILISH.....	282
<i>Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Isomova Sabohat Islom qizi</i>	
YOUTH ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF STRUCTURAL ECONOMIC TRANSFORMATION IN UZBEKISTAN.....	290
<i>Isakjanova Saboxat Muhamedovna</i>	
МОДЕЛИРОВАНИЕ САМОВОЗБУЖДЕНИЕ НЕЯВНОПОЛЮСНОГО СИНХРОННОГО ГЕНЕРАТОРА ПРОДОЛЬНО-ПОПЕРЕЧНОГО ВОЗБУЖДЕНИЯ	298
<i>Пирматов Нурали Бердиёрович, Бекишев Аллаберген Ергашевич, Бердиёров Улугбек Нурали угли, Бердиёров Улмасбек Нурали угли</i>	
YURTIMIZDAGI EKOLOGIK SOF YOG'OCH MATERIALLARIDAN TAYYORLANGAN ORAYOMA KONSTRUKSIYALARINING CHO'ZILISHGA QARSHILIGI	305
<i>Yunusaliyev Elmurod Muhammadyaqubovich, Toshpulatov Ilhomjon Baxtiyorovich</i>	
AYDAR-ARNASOY KO'LLAR TIZIMINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI VA ZAMONAVIY EKOLOGIK MUAMMOLARI	311
<i>Aminov Hamza Husanovich, Madrimov Rajabboy Masharipovich, Xamdullayeva Aziza Baxtiyor qizi</i>	
EXPLAINABLE AI YORDAMIDA SOC UCHUN TUSHUNTIRILADIGAN KIBERXAVF ANIQLASH TIZIMINI ISHLAB CHIQISH	318
<i>N.N. Jo'rayev, A.Sh. Juraboyev</i>	
QUYOSH FOTOELEKTRIK MODULLARINI SUV YORDAMIDA TOZALASH VA SOVITISH USULLARI TAHLILI	324
<i>Ibragimov Umidjon Hikmatullayevich, Qodirov Jobir Ro'zimatovich, Izomov Shahzod Niyoz o'g'li, To'yumurodov Quvonchbek Sherzod o'g'li</i>	

RAQAMLI TEKNOLOGIYALARNING QURILISH SOHASIGA INTEGRATSIYASI: ILG'OR XALQARO TAJRIBA	332
Fayziyeva Gulnoza Abdurahmonovna	
ФАКТОРЫ НАЛОГОВОЙ КУЛЬТУРЫ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОБИРАЕМОСТЬ НАЛОГОВ: СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ	339
Хакимова Ситора Ильёсжон кизи, Муталова Дилором Махамаджановна	
ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ЭКСПЕРТНОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНЦИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ	345
Л.А. Кадырова, Б. Н. Эгамов	
ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASIDA SUG'URTA BOZORINING TUZILISHI TAHLILI	350
G'ozdiyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQALARDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLİYALASHTIRISH MANBALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MASALALARI	358
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
KONTEYNERLI TASHUVLARNING JORIY HOLATI, MAVJUD MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	366
Samatov G'affor Alloqulovich, Xolmatov Bekzod Nurmatovich, Toxirov Maxmudjon Murodjon o'g'li, Absattarov Isomiddin Xotam o'g'li	
KICHIK BIZNES KORXONALARIDA ISHLAB CHIQUVISH OMILLARI BO'YICHA NOMUVOFIQLIKNI ANIQLASH VA BARTARAF ETISH MEXANIZMI	381
Kaypnazarova Gulshad Xojamuratovna	
TASHQI SAVDO BALANSINI MUVOZANATLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR	386
Rahimov Eshmurod Normurodovich, Misliddinov Ikromjon Kamoliddin o'g'li	
SIFATLI TIBBIY XIZMAT KO'RSATISH VA AHOLIGA QAMROVNI TA'MINLASHDA BOSHQARUV QARORLARINING AHAMIYATI	391
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
SUN'IY INTELLEKT TIZIMLARIDA GIPERPARAMETRLARNI MATEMATIK OPTIMALLASHTIRISH USULLARI	396
Husan Arziqulov Normurod o'g'li	
ENHANCING THE SERVICE SECTOR AS A MEANS OF CREATING EMPLOYMENT IN TOURISM INFRASTRUCTURE	401
Zarikeev Rasul Polatovich	
EXPANDING BANK CREDIT OPPORTUNITIES FOR FAMILY-OWNED ENTERPRISES IN UZBEKISTAN	406
Isakov Janabay Yakipbaevich	
BANKS' BROKERAGE AND ADVISORY SERVICES IN FACILITATING SECURITIES TRANSACTIONS AND IMPROVING MARKET LIQUIDITY	412
Isakov Isobek Janabay uli	
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ	416
Ибрагимов Мансур Ахметович	
ОПТИМИЗАЦИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРОВАЙДЕРОВ В УСЛОВИЯХ ПОСТРОЕНИЯ НОВЫХ ЦЕПЕЙ ПОСТАВОК	421
Маннапова Феруза Фахриддин кизи	
ЎЗБЕКISTON RESPUBLIKASIDA ISLOM MOLİYASINI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH VA INSTITUSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	428
Isroilov Obid Olimjonovich	
OZIQ-OVQAT BOZORI KON'YUNKTURASINI BAHOLASHDA KO'P OMILLI REGRESSIYA MODELINING SAMARADORLIGI	433
Abduraxmonov Adxamjon Sultonboyevich	

AHOLI TURMUSH TARZINI YAXSHILASHNING ISTIQBOLLARI.....	438
Djuraeva Didora Sobirjonovna	
ZAMONAVIY MOLIVAVIY INFRATUZILMANING INSTITUSIONAL ASOSLARI: TO'LOV TIZIMLARI NAZARIYASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	441
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI MENEJMENT VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA STRATEGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	449
Zayaviddinova Nafisa Muxammadovna	
CORPORATE GOVERNANCE, FDI, AND URBANIZATION IN THE GREEN ECONOMIC TRANSFORMATION OF UZBEKISTAN	454
Ablaeva Valentina	
FEMALE ENTREPRENEURSHIP AND MICRO-ENTERPRISE DEVELOPMENT	460
Dilafuz Kuchkorova	
LEGIRLANGAN PO'LATLARDAN TAYYORLANGAN PROKATLASH JO'VALARINI CHIDAMLILIGINI OSHIRISH UCHUN TERMIK PUXTALASH TEXNOLOGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	466
Saydumarov Botir Muradovich, Berdiyev Darob Murotovich, Tashmatov Ravshan Qobilovich	
SHAMOL TURBINASINING IKKI TOMONLAMA TA'MINLANADIGAN ASINXRON GENERATORI O'TKINCHI JARAYONLARINING TAHLILI	471
Bekishev Allabergen Yergashevich, Kurbonov Najmiddin Abduxamidovich, Yunusov Obidxon Abdivait o'g'li, Jo'rayev Doston Majid o'g'li	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	479
Babaxanova Dildora Rustamovna	
RAQOBAT USTUNLIGIGA ERISHISHDA ZAMONAVIY MARKETING TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	485
Meliqulov Abdulhalil Norinovich	
JAMOAT AHAMIYATIGA EGA TASHKILOTLAR TOIFASIGA KIRITISH MEZONLARI, ULARNING MOLIVAVIY HISOBOTLARI VA AUDITIGA QO'YILADIGAN TALABLAR.....	490
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
EFFICIENCY OF IMPROVING THE IT SERVICES EXPORT	494
Uzakov Ortik Shaymardanovich	
CHORVACHILIKDA ILK VETERINARIYA XIZMATI TARIXI: QADIMGI O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	499
Sayfudinova Djamila Badridinovna	
AHOLINI IJTIMOYIY HIMOYALASH TIZIMINI BOSHQARISHGA BAG'ISHLANGAN DASTLABKI ILMIY QARASHLARNING SHAKLLANISHI VA ULARNING TAHLILI	503
Xamroyev Anvar Ashurovich	
AHOLINING MOLIVAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI HAMDA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	508
A.A.Abduvoxidov	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARINING MOLIVAVIY HOLATINI KOMPLEKS BAHOLASH VA IQTISODIY SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH	518
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
PERFORMANCE APPRAISAL FAIRNESS AND EMPLOYEE OUTCOMES IN UZBEKISTAN'S EDUCATIONAL INSTITUTIONS: A QUANTITATIVE INVESTIGATION	525
Farida Nishanova	
SANOAT KORXONALARIDA SIFAT BOSHQARUVI TIZIMLARINING ISHLAB CHIQARISH JARAYONIGA TA'SIRI	535
O'.M. Baytanov	

DIGITAL METHODS FOR MONITORING HAND HYGIENE AND AUTOMATIC NAIL SEGMENTATION USING COMPUTER VISION TECHNOLOGIES	540
Shavkat Shukhratovich Azimov, Temurbek Zokir Ugli Daminov, Durdona Nurjonovna Rasulova, Dilorom Umrzakovna Nalibaeva	
MATLAB-BASED OPTIMIZATION OF METHANE FEED INTAKE IN A GTL PLANT FOR SYNTHETIC FUEL PRODUCTION.....	545
U.T. Beshimov, U.R. Azamatov, A.G. Makhsumov, E.E. Mashaev	
НЕОБХОДИМОСТЬ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ОПТИМАЛЬНОГО ИНВЕСТИЦИОННОГО ВЛОЖЕНИЯ В СОЦИАЛЬНО-ЗНАЧИМЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	554
Зайналов Ж.Р. , Абдуллаева С.Ш., Нурмухамедов А.М.	
INFORMATIKA FANINI O'QITISHDA ONLAYN TEST VA AVTOMATIK BAHOLASH TIZIMLARI: INNOVATION METODLAR, ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA DOLZARB MUAMMOLAR TAHLILI	561
Nasriddinov Zaynoddin Xusniddin o'g'li, Sayidov Nozimjon Abdunosirovich	
SERVOMOTORLARNING XARAKTERISTIKALARI	565
Pirmatov Nurali Berdiyarovich, Egamov Akmal Mamarasulovich, Mamarasulov Nodir Akmal o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI BOSHQARISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	572
O'rinov Komiljon Kozimovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHDA SIFAT NAZORATINI OSHIRISHNI RAQAMLASHTIRISH YO'LLARI.....	576
Meliyev X.T.	
INVESTIGATION OF THE EFFICIENCY OF FATS AND OILS REMOVAL FROM WASTEWATER GENERATED BY PUBLIC CATERING ENTERPRISES	585
Durdona Obutjonova, Xayrullo Ibroximov, Ahmadjon Ibadullaev, Umar Chorshanbiev, Babaev Askar	
INSON KAPITALINING IQTISODIY MAZMUNI, UNI MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI VA O'ZBEKISTONDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	591
Ismailova Gulruh Faxriddinovna	
HUDUDLARDA MOLIAVIY INKLYUZIVLIKNI RIVOJLANTIRISH VA AHOLINING MOLIAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI.....	596
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
NORASMIY BANDLIK VA DAROMADLARNI SOLIQQA TORTISHDA SOLIQ IMTIYOZLARIDAN FOYDALANISH TAHLILI	600
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT KORXONALARINI OMMAVIY JOYLASHTIRISH (IPO) ORQALI XUSUSIYLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI ("UZAUTO MOTORS" VA "O'ZBEKTELEKOM" AJ MISOLIDA).....	605
Razikov Ulug'bek Zaripovich	
QURILISHDA INNOVATION FAOLIYAT TUSHUNCHASI VA TURLARI	611
B.K.Abdusamatov, I.A.Yusupov	
ИССЛЕДОВАНИЕ МЕТОДОВ ЗАКРЕПЛЕНИЯ ПОДВИЖНЫХ ПЕСКОВ И ЭФФЕКТИВНОСТИ ЗАЩИТНЫХ ЛЕСНЫХ ПОЛОС ВДОЛЬ ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ	615
Лесов Кувандык Сагинович, Хуршида Абдимуминовна	
SURXONDARYO VILOYATI TUMANLARIDA INVESTITSIIYA MUHITINI YAXSHILASH OMILLARI.....	621
Qosimova Nodira Saidovna	
QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARINI OPTIMALLASHTIRISH VA RENTABELLIKNI OSHIRISH STRATEGIYALARI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)	627
Sanjarbek Sotvoldiyev Dilshodbek o'g'li, Qodirov Zohidjon Eraliyevich	

YIRIK KORXONALARDA SOLIQ NAZORATI TEKSHIRUVLARIGA OID ILMIY TALQINLARNING TAHLILI.....	632
Qo'shaqov Asrorjon Nematjonovich	
QUYOSH ISSIQXONALARIDA QUYOSH ENERGETIK QURILMALARIDAN FOYDALANISH USULLARI VA TEXNIK YECHIMLARI	640
Komilova Nodira Abdirahmon qizi	
IT-KORXONALARIDA INVESTITSIIYA VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI TAHLILI.....	648
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ISHTIROKIDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN LOYIHALAR TAHLILI	655
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ И ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПОДОТРАСЛЕЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УЗБЕКИСТАНА.....	666
Уролова Севара Бехзод кизи	
MAHALLIY BUDJETLARNI SHAKLLANTIRISH VA TAQSIMLASH JARAYONIDA FUQAROLAR ISHTIROKI: SO'ROVNOMA NATIJALARI ASOSIDA TAHLIL	672
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	
TRANSPORT SOHASIDA DASTURIY BUDJETLASHTIRISH: XORIJIY TAJRIBA.....	677
Mirzayeva Dildora Inomovna, Alijonov Ahadjon Hasanboy o'g'li	
BOSHQARUV ETIKASINING ZAMONAVIY BIZNESDA TUTGAN O'RNI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	686
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI INNOVATSION-TEKNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'NALISHLARI	694
Sh.A.Sultonov	
MINTAQAVIY INVESTITSION SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MODELLARINING ROLI	700
Qobilov Anvar Eshpo'latovich	
MASHINASOZLIKDA DETALLARNI SARALAB YIG'ISHNING AFZALLIGI VA AHAMIYATI	705
Baxramov Faxridin Xuzriddinovich, Abdixamidov Nurbek Ural o'g'li, Abdullayev Djura Xudoyorovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ МЕХАНИЗМОВ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМЫ ЭСКРОУ-СЧЕТОВ	712
Жаксымуратов Казбек Раджович	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	717
Nurullayev Baxrom Botirovich	
XIZMATLAR SOHASI RIVOJIDA DAROMADLARNING INKLYUZIV O'SISHI, KAMBAG'ALLIK DARAJASI TUSHISHINING MUHIM OMILIDIR.....	724
Saparov Murod Irgashovich	
BOZOR MUNOSABATLARI RIVOJLANISHI SHAROITIDA SOLIQ TIZIMINING DOLZARB MASALALARI.....	728
Umurzak Rajabov	
TIJORAT BANKLARIDA RESURS BAZASI SHAKLLANISHINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	734
Bolibekov Shahboz Baxodir o'g'li	
OLIY TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISH KORXONALARI O'RTASIDAGI INNOVATSION HAMKORLIK	741
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	

QURILISH TARMOG'IDA KICHIK VA YIRIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INVESTITSION-INNOVATSION MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	744
Axmedova Nilufar Shuxratovna	
КЛЮЧЕВЫЕ ЛИЧНОСТНЫЕ КАЧЕСТВА ПЕДАГОГА КАК ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ.....	750
Киличева Феруза Бешимовна	
NEYROPSIXOLINGVISTIKADA INVERSIV GAP KONSTRUKSIYALARINING FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI	755
Tuyboyeva Shakhnoza	
ROLE OF MODERN MODELS IN REGIONAL PRODUCTION MANAGEMENT	758
Abdullayev Muzaffar Abduljabbarovich	
HUDUDIY BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MONITORING TIZIMINING AHAMIYATI.....	761
Karimova Shirin Zoxid qizi	
MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA ILG'OR XORIJ TAJRIBASI	766
Xolmatova Asila Menglimurod qizi	
QASHQADARYO VILOYATIDA NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI	773
Sattorov Firdavs Ziyodullayevich	
TUSHUM VA DAROMAD HISOBI KATEGORIYALARINI XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT STANDARTLARI ASOSIDA TAHLILI.....	777
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
GLOBALASHUV SHAROITIDA TADBIRKORLIKDA XALQARO SAVDO MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARINI SUN'IIY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	783
Xudayberdiyev Otabek Absalomovich	
QASHQADARYO VILOYATINING TABIIY TURISTIK RESURSLARI VA ULARNING TURIZM RIVOJLANISHIDAGI ROLI	790
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
O'ZBEKTELEKOM AK TEXNIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH: DEA CCR MODEL VA MALMQUIST TFP INDEKSI ASOSIDA TAHLIL.....	794
Salimova Husniya Rustamovna	
BIZNES-JARAYONLARNI MODELLASHTIRISHNING MOHIYATI VA ULARNI MOLIVAVIY-IQTISODIY KO'RSATKICHLAR ORASIDAGI BOG'LIQLIK.....	800
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi	
XORIJIY TURISTLAR UCHUN KREATIV VA JOZIBADOR TURIZM MAHSULOTLARINI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	805
Abdurasulov Shavqiddin Erkin o'g'li	
XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI MOLIVAVIY RESURSLARINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI LOYIHALARDAGI ROLI VA SAMARADORLIGI	811
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
IQTISODIY O'SISH VA ISHSIZLIK O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING NAZARIY MODELLARI	818
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
RESPUBLIKAMIZDAGI YIRIK AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA "XALQCHIL IPO"NI O'TKAZISH ISTIQBOLLARI	822
Ibragimov G'anijon G'ayratovich	
МЕТОДОЛОГИЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОДУКЦИИ ВИНОГРАДНОЙ ОТРАСЛИ.....	829
Сапаев Д.Х.	

SABZAVOT EKISHDA TUPROQNING FIZIK-MEXANIK XUSUSIYATLARI	835
<i>Ravshanov Hamraqlul Amirqulovich, Aliqulova Sevara Muxiddinovna</i>	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI LOYIHAVIY MOLIYALASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	839
<i>Abdurazakova Nasiba Sultanovna</i>	
O'ZBEKISTON HUDUDLARINI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINING ROLINI YANADA KUCHAYTIRISH YO'NALISHLARI	844
<i>Bekchanov Davron Masharipovich</i>	
TOG'LI SHAROITLARDI AVTOGREYDERLARNING YOQILG'I SARFIGA TA'SIR QILUVCHI FAKTORLAR	848
<i>Sarmonov Azizbek Xoshimjonovich, Abdulkarimova Shoxsanam Murodjon qizi</i>	
JAHON AMALIYOTIDA TASHQI SAVDO SIYOSATINI TARTIBGA SOLISH MEXANIZMLARI VA ILG'OR TAJRIBALAR	855
<i>G'iyosov Ilhom Karimovich, Toxirova Risolat Abdushukur qizi</i>	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY BANK XIZMATLARINI TATBIQ QILISH IMKONIYATLARIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR	862
<i>Absamatov Asqar Ergashovich</i>	
ALOQA XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARINI ASOSIY YO'NALISHLARI	868
<i>Nazarov Sanjar Nasridinovich</i>	
RAQAMLI MEXANIZMLAR ASOSIDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	873
<i>Abdiyev Alimardon Chorsanbiyevich, Shamsiyeva Ruxsora Nasirovna</i>	
MAMLAKATIMIZ MAHALLALARIDA TADBIRKORLIK VA HUNARMANDCHILIKNI RIVOJLANISH DINAMIKASI TAHLILI	876
<i>Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich</i>	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA RESURLARIDAN FOYDALANISHNI MODELLASHTIRISH	880
<i>Qo'ziyoyev Behzod Hamidovich</i>	
BARQAROR SANOAT VA ESG INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	884
<i>Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li</i>	
OT TRADITIONNOGO POLIVA K TOCHNOMU OROSHENIU: SRABNITEL'NYIY ANALIZ EFFEKTIVNOSTI ISPOL'ZOVANIYA VODY V KLOPKOVODSTVE BUHARSKOY OBLASTI	890
<i>Rahimov Olim Xamitovich, Gulchexra Salimovna Narzullaeva</i>	
DIGITAL TECHNOLOGIES AS A KEY DRIVER OF SOCIO-ECONOMIC PROGRESS: A QUANTITATIVE ANALYSIS OF IMPACT TRANSMISSION MECHANISMS	898
<i>Bozorova Irina Jumanazarovna</i>	
RAQOBQTBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA MEHMONXONA INNOVATSIYALARINING STRATEGIK AHAMIYATI	904
<i>Usmanova Gulida Valiyevna</i>	
KO'CHMAS MULK QIYMATINI OMMAVIY BAHOLASH UCHUN KOB-DUGLAS GIBRID MODELINI QO'LLASH	910
<i>Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li</i>	
SANITARNO-ZASHITNAYA ZONA KAK INSTRUMENT OHRANI OKRUZHAJOUSHAY SREDDY PRI REALIZATSIYI KRUPNOMASHTABNYYH ENERGETICHESKYYH PROEKTOV (NA PRIMERE SHERABADSKOY SOLNECHNOY FOTOELEKTRICHESKOY STANTSIYI V RESPUBLIKE UZBEKISTAN)	919
<i>Omandavlatov Sirojiddin Sodikovich</i>	
ZAHARLI CHIQUINDILARNING ATROF-MUHIT VA INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRINI KOMPLEKS BAHOLASH	924
<i>Ruziyeva Iroda Davutovna, Mavlonova Shaxnoza Raxmatovna</i>	

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ТРАНСПОРТНЫЕ СИСТЕМЫ НА ОСНОВЕ VANET ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ДОРОЖНОГО ДВИЖЕНИЯ.....	930
Лазарев Амир Пишембаевич, Шахобиддинов Алишер Шопатхиддинович	
STRENGTHENING THE FINANCIAL RESOURCE BASE OF COMMERCIAL BANKS IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION.....	938
Dilnoza Xaitboyeva	
SHAHAR INFRATUZILMASIDA NOGIRONLIGI BOR SHAXSLAR UCHUN TO'SIQSIZ MUHITNI TASHKIL ETISHDA XALQARO YONDASHUVLAR	941
Karimova Laziza Jaxongir qizi	
BANK RISKLARINI BOSHQARISHDA RISK-APPETIT TUSHUNCHASI VA UNI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYALARI	946
O'ktamova Nozima Narzulla qizi, Mirzaraximova Nurhayot Bahrom qizi	
O'ZBEKISTONDA MILLIY TAOMLARNING TURISTLAR SAYOHAT MOTIVATSIYASIGA TA'SIRINI BAHOLASH	950
Turayev Ziyadulla Norsoatovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM TURLARINI TRANSFORMATSIYALASH VA DIVERSIFIKATSIYALASH CHEGARALARINI TIZIMLI TAHLIL ASOSIDA ANIQLASH USLUBIYOTLARI	956
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
ISTE'MOL NARXLARI INDEKSINI HISOBLASHDA KUZATUV QAMROVI, MA'LUMOTLAR MANBALARI VA VAZNLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	964
Ismailova Shaxnoza Uktamovna	
O'ZBEKISTONDA UY-JOY NARXLARI INDEKSINI HISOBLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING INTEGRALLASHGAN MODEL I	969
Tog'ayeva Dildora Akramovna	
AUDIT ISHI SIFATINI BAHOLASHDA XALQARO STANDARTLARDAN FOYDALANISH	976
Qo'shmatov Otaxon Qurbonaliyevich	
ГЛОБАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЭЛЕКТРОМОБИЛЕЙ И ЗАРЯДНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	981
Абдурашидов Искандарбек Журъат угли, Ибрахимов Каримжон Исмаилович, Таджикибаев Абдунаби Абдурахмонович, Абдурашидов Сардор Журъат угли	
STUDY OF THE HYDROLYTIC ACTIVITY OF CELLULASE ENZYME PREPARATIONS ON COTTON FIBER.....	990
Nazarov Kamoljon, Valixodjayeva Ziyoda, Soatov Askarali	
KATTA MA'LUMOTLAR (BIG DATA) VA ULARNING AXBOROT TIZIMLARIDAGI QO'LLANILISHI.....	994
Abdullayev Jahongir Shuxrat o'g'li	
AGRAR SOHADA MOLIYALASHTIRISH TIZIMIDA XUSUSIY INVESTITSİYALAR VA KREDIT O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNING AHAMIYATI	998
S. J. Yangiboev	

AGRAR SOHADA MOLIYALASHTIRISH TIZIMIDA XUSUSIY INVESTITSİYALAR VA KREDIT O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIKNING AHAMIYATI

S. J. Yangiboev

PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,

Islom Karimov ko'chasi, 49-uy, 100003

E-mail: s.yangiboev@tsue.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada agrar sohada moliyalashtirish tizimini shakllantirishda xususiy investitsiyalar va bank kreditlari o'rtasidagi strukturaviy o'zaro bog'liqlik nazariy jihatdan asoslab berilgan. Maqolada iqtisodiy o'sish nazariyalari, kapital bozori samaradorligi konsepsiyasi hamda rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi tahlil etilgan. Agrar moliyalashtirish tizimining institutsional tuzilmasi, kreditning ishlab chiqarish omillariga ta'siri hamda xususiy investitsion faollikni rag'batlantirishning iqtisodiy mexanizmlari ko'rib chiqilgan. Asosiy tushunchalar sifatida moliyaviy vositachilik, kredit ratsionirovkasi va investitsion muhit tahlili tanlangan. Tadqiqotda qishloq xo'jaligini moliyalashtirishning strategik ahamiyati ochib berilgan hamda agrar sektorga yo'naltirilgan investitsion-kredit siyosatini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: agrar moliyalashtirish, xususiy investitsiyalar, kredit mexanizmi, moliyaviy vositachilik, qishloq xo'jaligini rivojlantirish.

Abstract. This article provides a theoretical substantiation of the structural interdependence between private investments and bank credit in the agricultural sector financing system. The study analyzes economic growth theories, capital market efficiency concepts, as well as the experience of developing countries. The institutional structure of agricultural financing, the impact of credit on production factors, and the economic mechanisms for stimulating private investment activity are examined. Financial intermediation, credit rationing, and investment environment analysis are identified as key conceptual frameworks. The research reveals the strategic importance of agricultural financing and develops practical recommendations for improving investment and credit policy aimed at the development of the agricultural sector.

Keywords: agricultural financing, private investments, credit mechanism, financial intermediation, agricultural development.

Аннотация. Данная статья посвящена теоретическому обоснованию структурной взаимосвязи между частными инвестициями и банковским кредитом в системе финансирования аграрного сектора. В работе проанализированы теории экономического роста, концепции эффективности рынка капитала, а также опыт развивающихся стран. Рассматриваются институциональная структура аграрного финансирования, влияние кредита на факторы производства, а также экономические механизмы стимулирования частной инвестиционной активности. В качестве ключевых концепций выбраны финансовое посредничество, кредитное рacionamento и анализ инвестиционной среды. Исследование раскрывает стратегическое значение финансирования сельского хозяйства и разрабатывает практические рекомендации по совершенствованию инвестиционно-кредитной политики, направленной на развитие аграрного сектора.

Ключевые слова: аграрное финансирование, частные инвестиции, кредитный механизм, финансовое посредничество, развитие сельского хозяйства.

KIRISH

Qishloq xo'jaligi jahon iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo'lib qolmoqda. FAO ma'lumotlariga ko'ra, 2021-yilda dunyo bo'yicha oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi sohasidagi umumiy ishlab chiqarish hajmi 8,1 trillion AQSh dollarini tashkil etgan [1]. Bunday ko'lamda sohani uzluksiz rivojlantirish moliyaviy resurslarning barqaror oqimini, kapital bozorlarining samarali ishlashini hamda xususiy investitsion faollikning tizimli rag'batlantirilishini talab etadi.

Agrar moliyalashtirish muammosi faqat qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti doirasida emas, balki umumiy iqtisodiy rivojlanish va moliya-kredit siyosatining keng kontekstida ko'rib chiqilishi zarur. Moliya nazariyasidagi asosiy ziddiyatlardan biri aynan shu yerda yuzaga keladi: bir tomondan, xususiy kapital qisqa muddatli rentabellikka yo'naltirilganligi sababli uzoq muddatli qishloq xo'jaligi loyihalariga nisbatan muayyan og'ish namoyon etadi; ikkinchi tomondan esa, institutsional kredit tizimi ko'pincha agrar sektorning o'ziga xos xavf tuzilmasini — ob-havo omillari, narx tebranishlari hamda garov ta'minotining yetishmasligini — yetarli darajada hisobga olmaydi. Mazkur qarama-qarshilik moliyaviy vositachilik samaradorligining chegaralarini ko'rsatib, xususiy va kredit moliyalashtirish o'rtasidagi munosabatni nazariy jihatdan qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltiradi [4].

Iqtisodiy o'sishning moliyaviy asoslarini o'rganuvchi yirik tadqiqotlarda — Levine [21], Calderon va Liu [15], Aghion va Howitt [23] ishlarida — moliya tizimining real sektordagi kapital unumdorligiga ta'siri empirik jihatdan asoslab berilgan. Biroq ushbu tadqiqotlar ko'pincha qishloq xo'jaligi sektorini alohida tahlil obyekti sifatida ko'rib chiqmaydi yoki agrar sektorga xos institutsional cheklavlarni yetarli darajada inobatga olmaydi. Shu bois mazkur sohadagi nazariy bo'shliqni to'ldirish agrar iqtisodiyot va moliya nazariyasining kesishgan nuqtasida yangi ilmiy izlanishlarni talab qiladi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — agrar sohada moliyalashtirish tizimida xususiy investitsiyalar va kredit o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning mohiyatini nazariy jihatdan asoslash, ushbu bog'liqlikni shakllantiruvchi institutsional, bozor va siyosiy omillarni aniqlash hamda ularning kompleks ta'sir mexanizmini izohlashdan iborat. Tadqiqot iqtisodiy nazariya, moliya iqtisodiyoti va agrar iqtisodiyot yo'nalishlarini birlashtirgan interdistsiplinar yondashuv asosida qurilgan.

Qo'yilgan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan: agrar moliyalashtirish tizimining nazariy asoslarini sharhlash; xususiy investitsiyalar va kredit o'rtasidagi o'zaro ta'sir mexanizmlarini tahlil qilish; rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasini qiyosiy baholash; O'zbekiston agrar sektori kontekstida institutsional muhitni tahlil qilish hamda tegishli siyosiy tavsiyalar ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Qishloq xo'jaligini moliyalashtirish nazariyasi XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab mustaqil ilmiy yo'nalish sifatida shakllana boshladi. Mellor [6] o'zining ta'sirli ishlarida qishloq xo'jaligi sektori transformatsiyasi bilan iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni asoslab, agrar kapital jamg'arishning milliy iqtisodiyot uchun strategik ahamiyatini ko'rsatib berdi. Ushbu nazariy asos keyinchalik Reardon va Timmer [7] tomonidan bozor transformatsiyasi hamda qiymat zanjiri konsepsiyasi bilan boyitildi.

Xavf va noaniqlik muammosini moliyaviy tizim samaradorligi bilan bog'lash masalasida Stiglitz va Weiss [25] muhim nazariy hissa qo'shgan. Kredit ratsionirovkasi modeli — ya'ni axborot asimmetriyasi sharoitida banklar tomonidan kredit hajmining cheklanishi natijasida optimal kredit taqsimoti yuzaga kelmasligi haqidagi g'oya — agrar sohaga nisbatan ayniqsa dolzarb hisoblanadi. Zero, qishloq xo'jaligi subyektlarining moliyaviy holati to'g'risidagi axborotni banklar tomonidan kuzatish va baholash shahardagi sanoat korxonalariga nisbatan ancha yuqori xarajatlarni talab etadi [25].

Modigliani va Miller [24] tomonidan ishlab chiqilgan kapital tarkibi nazariyasiga ko'ra, kompaniya qiymati moliyalashtirish manbasidan mustaqil hisoblanadi. Biroq ushbu nazariy qoida qishloq xo'jaligi sektori uchun qo'llanilganda sezilarli cheklavlarga ega ekanligi kuzatiladi. Agrar korxonalar mukammal bo'lmagan bozor sharoitlarida faoliyat yuritadi: garov ta'minotining yetishmasligi, soliq imtiyozlari va subsidiyalarga bog'liqlik, to'lov qobiliyatining mavsumiy xarakterga ega bo'lishi kabi omillar Modigliani–Miller teoremasining asosiy farazlarini to'liq tasdiqlamaydi. Mazkur nazariy tafovut agrar sektorda xususiy investitsiyalar va kredit nisbatini alohida tahlil qilish zaruratini asoslaydi [24].

Levine [21] o'zining tizimli tahlilida moliya tizimining iqtisodiy o'sishga ta'sirini beshta asosiy funktsiya — jamg'armalarni safarbar qilish, axborotni ishlab chiqish va kapitalni samarali taqsimlash, korporativ boshqaruvni ta'minlash, xavfni diversifikatsiya qilish hamda tovarlar va xizmatlar almashinuvini osonlashtirish — orqali izohlaydi. Qishloq xo'jaligi sektorida ushbu funktsiyalarning har biri o'ziga xos xususiyat kasb etadi: jamg'armalar mavsumiy xarakterga ega; axborot asimmetriyasi institutsional xarajatlarni oshiradi; xavfni diversifikatsiya qilish imkoniyatlari esa cheklangan.

Beck, Demirgüç-Kunt va Levine [4] tadqiqotlari moliya tizimining rivojlanishi daromadlar tengsizligini kamaytirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishini empirik jihatdan asoslab beradi. Biroq ushbu ijobiy ta'sir, asosan, qishloq aholisi kambag'alligini kamaytirishda bank kreditlariga raqobat qiluvchi yoki ularni to'ldiruvchi xususiy kapital institutlarining rivojlanish darajasiga bog'liq ekanligi aniqlangan. Ushbu xulosa Zeller va Meyer [12] tomonidan olib borilgan keng qamrovli qiyosiy tadqiqotlar bilan ham tasdiqlangan.

Khandker va Faruquee [11] tomonidan Pokistonda qishloq xo'jaligi kreditlari bo'yicha o'tkazilgan empirik tadqiqotlar natijasida qishloq xo'jaligiga ajratilgan kreditlar hajmining oshishi mahsulot ishlab chiqarish ko'rsatkichlari bilan ijobiy korrelyatsiyada ekanligi aniqlangan. Biroq ushbu munosabat chiziqli emas: kreditlar asosiy qishloq xo'jaligi texnologiyalarini o'zlashtirishga xizmat qilsa, xususiy investitsiyalar yangi texnologiyalar, irrigatsiya hamda logistika infratuzilmasiga yo'naltirilganda qo'shimcha sinergiya ta'siri yuzaga keladi [11].

Investitsiyalar va kredit o'rtasidagi o'zaro ta'sirga oid nazariy modellar, odatda, ikki asosiy yondashuv — siqib chiqarish (crowding out) va to'ldirish (crowding in) — doirasida tahlil qilinadi. Siqib chiqarish effekti nazariyasiga ko'ra, davlat tomonidan kafolatlangan kreditlarning kengayishi xususiy investorlar uchun qishloq xo'jaligi loyihalarining rentabellik chegarasini pasaytiradi va natijada xususiy kapitalning agrar sektorga oqimini susaytiradi. Yoo va Reimers [14] ushbu munosabatni 40 dan ortiq mamlakatlar panel ma'lumotlari asosida tahlil qilib, natijaning ko'p jihatdan institutsional muhit sifatiga bog'liqligini aniqlagan.

To'ldirish modeli esa qishloq xo'jaligida kredit va xususiy investitsiyalarning komplementarlik xususiyatiga asoslanadi: kredit qisqa muddatli ishlab chiqarish xarajatlarini qoplaydi, xususiy kapital esa kapital sig'imini oshiruvchi uzoq muddatli investitsiyalarni amalga oshiradi. Shunday qilib, ushbu ikki moliyalashtirish manbai bir-birini almashtirmaydi, balki o'zaro to'ldiruvchi funksiyalarni bajaradi. IFAD [8] ma'lumotlariga ko'ra, mikromoliya instrumentlari va uyushgan fermerlarga ajratiladigan kreditlar strategik infratuzilma investitsiyalari bilan birgalikda qo'llanganda qishloq xo'jaligi hosildorligi sezilarli darajada tezroq oshadi.

Hazell, Poulton, Wiggins va Dorward [10] tomonidan kichik fermer xo'jaliklarining kelajagi yuzasidan o'tkazilgan keng qamrovli tadqiqotlar muhim xulosani ilgari suradi: kichik fermerlarning kredit va xususiy investitsiyalarga kirish imkoniyati yaxshilanmasa, agrar sektor strukturaviy dualizmga — texnologik jihatdan ortda qolgan mayda fermer xo'jaliklari va yirik korporativ fermalar o'rtasidagi tafovutning kuchayishiga — moyil bo'ladi. Ushbu xulosa agrar moliyalashtirishning institutsional tuzilmasiga yangicha yondashuvni taqozo etadi [10].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi ilmiy adabiyotlarni tizimli (sistematik) ko'rib chiqish, institutsional tahlil yondashuvi hamda qiyosiy iqtisodiy tahlilga asoslanadi. Nazariy asosni shakllantirishda iqtisodiy o'sish nazariyasi (endogen o'sish modellari), moliyaviy vositachilik nazariyasi hamda agrar iqtisodiyot sohasidagi asosiy yondashuvlardan foydalanildi.

Birlamchi tadqiqot metodlari sifatida quyidagilar qo'llanildi: (1) adabiyotlar sintezi — Scopus, Web of Science, NBER va FAO ochiq ma'lumotlar bazalaridan olingan 200 dan ortiq ilmiy manbalar tematik tahlil asosida o'rganildi; (2) konseptual modellashtirish — xususiy investitsiyalar va kredit o'rtasidagi o'zaro ta'sirni aks ettiruvchi nazariy model ishlab chiqildi; (3) institutsional qiyosiy tahlil — Markaziy Osiyo hamda boshqa rivojlanayotgan mamlakatlarda agrar moliyalashtirish tajribasi O'zbekiston kontekstida solishtirildi.

Metodologik chegaralanishlar quyidagilardan iborat: tadqiqot, asosan, nazariy va konseptual tahlilga yo'naltirilgan bo'lib, keng qamrovli empirik tekshiruvlar keyingi tadqiqotlar uchun qoldiriladi. Moliyaviy institutlar bo'yicha ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki [19], Jahon banki [20] hamda Davlat statistika qo'mitasi [18]ning ochiq hisobotlaridan olindi. Ushbu ma'lumotlarning to'liqligi va metodologik izchilligi manba tashkilotlar tomonidan qo'llaniladigan e'lon qilish standartlariga bog'liqligi inobatga olinadi.

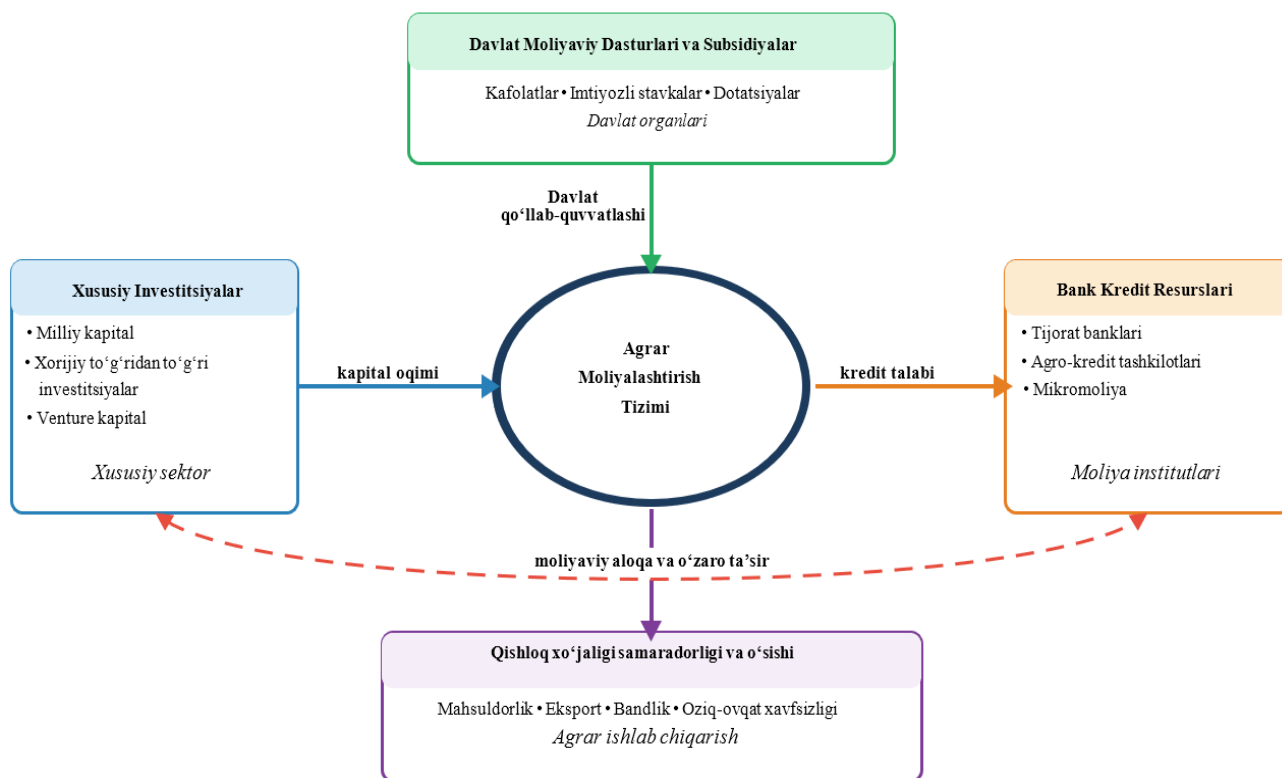
Tahliliy doirani tizimlashtirish maqsadida agrar moliyalashtirish tizimi uchta o'zaro bog'liq bo'g'in — xususiy kapital bozori, institutsional kredit tizimi hamda davlat moliyaviy vositachilik mexanizmlari — shaklida tasvirllovchi nazariy model ishlab chiqildi. Modelning asosiy predikati shundan iboratki, mazkur uchala bo'g'inning muvofiqlashtirilgan faoliyati agrar sektorning umumiy moliyaviy salohiyatiga eksponent ta'sir ko'rsatadi. Ushbu model Deininger va Feder [9]ning yer bozori institutlari bo'yicha tahliliy yondashuviga hamda Binswanger-Mkhize va Townsend [22]ning qiyosiy samaradorlikka oid tadqiqotlariga metodologik jihatdan tayanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Agrar moliyalashtirish tizimi ikki asosiy moliyalashtirish manbai — xususiy investitsiyalar va kredit resurslari — hamda institutsional muhitning o'zaro ta'siri asosida shakllanadi. Ushbu munosabat bir tomonlama ta'sir sifatida emas, balki dinamik va o'zaro bog'liq tizim sifatida talqin etilishi lozim.

Quyida taqdim etilgan konseptual sxema mazkur tizimning asosiy elementlarini hamda ular o'rtasidagi moliyaviy va institutsional oqimlarni vizual tarzda ifodalaydi (1-rasm).

1-rasm. Agrar sohada moliyalashtirish tizimining konseptual modeli¹

1-rasmda keltirilgan konseptual model agrar moliyalashtirish tizimining to'rtta asosiy komponentini — xususiy investitsiyalar, bank kredit resurslari, davlat moliyaviy dasturlari hamda qishloq xo'jaligi ishlab chiqarish natijalarini — aks ettiradi. Markaziy tugun — agrar moliyalashtirish tizimi — ushbu to'rtta komponentning kesishgan nuqtasida joylashgan bo'lib, ularning har biri alohida kanallar orqali tizimga ulanadi.

Xususiy investitsiyalar moliyalashtirish tizimiga, asosan, kapital oqimi kanali orqali — ya'ni milliy kapital, xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar hamda ventchur kapital shaklida — kirib keladi. Bank kredit resurslari esa moliyalashtirish tizimiga kredit talabi kanali orqali yo'naltiriladi: tijorat banklari, agrokredit tashkilotlari va mikromoliya muassasalari ushbu kanalning asosiy institutsional tashuvchilari hisoblanadi. Davlat moliyaviy dasturlari sxemaning yuqori qismida joylashgan bo'lib, kafolatlar, imtiyozli foiz stavkalari va subsidiyalar mexanizmlari orqali tizimga ta'sir ko'rsatadi. Natijalar — mahsuldorlik, eksport hajmi, bandlik va oziq-ovqat xavfsizligi — tizimning quyi qismida ifodalangan.

Sxemaning muhim elementi — xususiy investitsiyalar va bank kredit resurslari o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri moliyaviy aloqa chizig'i bo'lib, u uzlukli (uzuk-uzuk) shaklda tasvirlangan. Mazkur aloqa moliyaviy tizimda kredit va investitsion faollikning o'zaro rag'batlantiruvchi yoki cheklovchi sharoitlarda namoyon bo'lishini ifodalaydi.

Agrar sektorda xususiy investitsiyalar va bank kreditlari o'rtasidagi bog'liqlik uchta asosiy mexanizm orqali amalga oshadi: (a) garov va xavfni taqsimlash mexanizmi; (b) rentabellik va faol kapital talabi mexanizmi; (c) innovatsion-texnologik ta'sir mexanizmi.

Garov va xavfni taqsimlash mexanizmi. Qishloq xo'jaligi loyihalarida bank kreditlariga kirish imkoniyati ko'p jihatdan garov qiymatiga bog'liq. ADB tadqiqotlari [13] agrar kreditlashda garov sifatida qabul qilinadigan yer va mulk qiymatining yetarliligi kredit hajmini belgilovchi asosiy omillardan biri ekanligini ko'rsatadi. Xususiy investitsiyalar yer qiymatini oshirish orqali garov bazasini kengaytiradi va kreditdan foydalanish imkoniyatini yaxshilaydi. Aksincha, yer bozori yetarli darajada rivojlanmagan yoki yerga egalik huquqi kafolatlanmagan sharoitda — Deininger va Feder [9] ta'kidlaganidek — bank kreditining real iqtisodiy faoliyat bilan bog'liqligi susayadi.

Rentabellik va faol kapital talabi mexanizmi. Xususiy investitsiyalar qishloq xo'jaligi korxonalarining rentabelligini oshirganda, kreditga bo'lgan talab ham ortadi. Ushbu ijobiy bog'liqlik mavjud bo'lsa-da, uning kuchi bir qator omillarga — nomukammal raqobat, subsidiyalar tuzilmasi va tovar bozorlarining holatiga —

¹ Muallif ishlanmasi.

bog'liq. IFAD [8] ma'lumotlariga ko'ra, ayniqsa mayda fermer xo'jaliklarida kredit va investitsiya yetishmovchiligi birgalikda namoyon bo'ladi: faqat kredit yoki faqat investitsiya ajratilishi umumiy samaradorlikni cheklaydi.

Innovatsion-texnologik ta'sir mexanizmi. Xususiy investitsiyalar ko'pincha yangi texnologiyalar — suv tejovchi irrigatsiya tizimlari, zamonaviy agrokimyoviy vositalar va raqamli fermerlik yechimlari — joriy etilishini tezlashtiradi. Ushbu jarayon kredit talabiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi: bir tomondan, yangi texnologiyalar asosiy kapital hajmini kengaytiradi; ikkinchi tomondan esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirib, investitsiya qaytimi darajasini yaxshilaydi va kreditlarning o'z vaqtida qaytarilish ehtimolini oshiradi. Aker va Fafchamps [5] tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlar mobil texnologiyalar va qishloq bozori integratsiyasi orqali ushbu mexanizmning amaliy ahamiyatini empirik jihatdan tasdiqlaydi.

Agrar moliyalashtirish tizimining samaradorligi ko'p jihatdan quyidagi institutsional omillarga bog'liq: (1) mulk huquqlarining ishonchligi va yer kadastr (registratsiya) tizimining sifati; (2) moliyaviy vositachilik muassasalarining qishloq hududlariga yaqinligi; (3) davlat kafolat mexanizmlari hamda imtiyozli kredit siyosatining optimallik darajasi; (4) axborot asimmetriyasini kamaytiruvchi infratuzilma — kredit byurolari va qishloq xo'jaligi axborot tizimlari.

OECD [3] ma'lumotlariga ko'ra, rivojlangan mamlakatlarda qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan xususiy investitsiyalar hajmi yalpi qo'shilgan qiymatning 20–25 foizini tashkil etadi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda esa ushbu ko'rsatkich, odatda, 12–15 foiz atrofida bo'lib, uning nisbatan past darajada shakllanishi asosan institutsional cheklovlar bilan izohlanadi [3]. O'zbekiston statistik ma'lumotlari [18] qishloq xo'jaligida xususiy investitsiyalar ulushining so'nggi yillarda oshib borayotganini ko'rsatsa-da, moliyalashtirish tarkibida kredit resurslarining ulushi taqqoslanadigan mamlakatlarga nisbatan hana past darajada qolmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki [19] hisobotlariga ko'ra, qishloq xo'jaligiga ajratilgan bank kreditlarining umumiy kredit portfelidagi ulushi 2022-yilda 12,4 foizni tashkil etgan. Ushbu ko'rsatkich o'rta daromadli mamlakatlar o'rta darajasidan past bo'lib, kredit taqsimotida muayyan strukturaviy nomutanosiblik mavjudligini ko'rsatadi. Jahon banki [20] tomonidan O'zbekiston agrar sektori bo'yicha olib borilgan tahlillarda kreditlarning mavsumiy xususiyatlarga yetarli darajada moslashmaganligi hamda garov talablarining qishloq mulkini to'liq inobatga olmasligi asosiy to'siqlar sifatida qayd etilgan.

O'zbekiston Respublikasining 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi taraqqiyot strategiyasida [16] qishloq xo'jaligini modernizatsiya qilish, fermer xo'jaliklarini kafolatli kreditlash tizimini kengaytirish hamda xorijiy to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarni jalb etish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan. Mazkur siyosiy hujjat agrar moliyalashtirish tizimida davlat vositachiligi va xususiy kapital faolligini uyg'un rivojlantirishga qaratilgan yondashuvni aks ettiradi.

Davlat subsidiyalari va imtiyozli kreditlarning agrar investitsiya muhitiga ta'siri ikki tomonlama xususiyatga ega. Qisqa muddatda, ayniqsa kredit bozori yetarli darajada rivojlanmagan sharoitda, davlat moliyaviy vositachiligi investitsion faollikni rag'batlantiradi va bozor nomukammalliklarini qisman bartaraf etadi. Biroq uzoq muddatda ortiqcha subsidiyalash xususiy kapitalning imtiyozli kreditlarga qaramligini kuchaytirishi hamda moliya institutlarining qishloq segmentidagi tijorat faolligini pasaytirishi mumkin. Ushbu holat Zeller va Meyer [12] tomonidan ham keng miqyosda tahlil qilingan. Shu sababli davlat aralashuvi vaqtinchalik va maqsadli yo'naltirilgan bo'lishi, shuningdek, xususiy kredit bozorining shakllanishini qo'llab-quvvatlovchi institutsional islohotlar bilan uyg'unlashishi lozim.

Xususiy investitsiyalar va kredit o'rtasidagi samarali o'zaro bog'liqlikni shakllantirishda qo'shma moliyalashtirish sxemalari — qo'shma agrar fondlar (joint venture), inklyuziv biznes modellari hamda qiymat zanjiri moliyalashtirish mexanizmlari (value chain finance) — muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvlar keng qo'llanilayotgan mamlakatlarda agrar sektorning investitsion jozibadorligi sezilarli darajada yuqori ekanligi kuzatiladi. ADB [13] tomonidan Osiyo–Tinch okeani mintaqasida o'tkazilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi omillar agrar kreditga kirish imkoniyatini sezilarli darajada oshirishi aniqlangan: (i) tarmoq assotsiatsiyalari orqali kollektiv garov mexanizmlarini joriy etish; (ii) agro-sug'urta vositasida xavflarni diversifikatsiya qilish; (iii) fermerlarni ro'yxatga olish hamda kredit skoring tizimlarini joriy etish.

Hindiston tajribasi ham alohida e'tiborga loyiq: agrar sohada moliyalashtirish tizimi NABARD (National Bank for Agriculture and Rural Development) institutining rivojlanishi bilan bir qatorda xususiy sektor kredit faolligining kengayganini ko'rsatadi. Ushbu holat "siqib chiqarish" effektidan ko'ra "to'ldirish" effektining ustunligini tasdiqlovchi amaliy dalil sifatida talqin etiladi. Hazell va boshq. [10] mazkur tajribaga tayanib, kredit va investitsiya o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni kuchaytirish uchun institutsional platformalar, xususan, qishloq infratuzilmasini rejalashtirish sohasida davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi.

Quyidagi jadvalda turli iqtisodiy rivojlanish darajasiga ega mamlakatlar kesimida qishloq xo'jaligiga yo'naltirilgan xususiy va kredit moliyalashtirish nisbatlari aks ettiriladi (1-jadval).

1-jadval. Qishloq xo'jaligida moliyalashtirish tarkibi (mamlakatlar guruhlari bo'yicha, 2021-yil, foizda)²

Mamlakatlar guruhi	Xususiy investitsiyalar ulushi, %	Bank kreditlari ulushi, %	Davlat dasturlari ulushi, %
Yuqori daromadli	55–65	25–35	5–15
O'rta daromadli	40–55	20–30	15–25
Past daromadli	25–40	10–18	30–45
O'zbekiston	38–42	12–15	35–40

1-jadval ko'rsatkichlari shuni tasdiqlaydiki, moliyaviy rivojlanish darajasi oshgani sari xususiy investitsiyalar va bank kreditlarining umumiy moliyalashtirish tarkibidagi ulushi kengayadi, davlat dasturlariga bog'liqlik esa kamayadi. O'zbekiston uchun ushbu holat institutsional transformatsiya jarayonining muhim bosqichini ifodalaydi: mamlakatda xususiy kapital ulushi o'rta daromadli mamlakatlarning pastki chegarasiga yaqin, kredit ulushi esa past daromadli mamlakatlar darajasiga mos keladi. Mazkur nomutanosiblik moliyaviy vositachilik sektorining rivojlanishida tizimli bo'shliqlar mavjudligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Amalga oshirilgan tahlil asosida quyidagi nazariy xulosalar shakllantirildi.

Birinchidan, agrar sohada xususiy investitsiyalar va kredit o'rtasidagi munosabat substitutiv emas, balki komplementar xususiyatga ega: ular bir-birini almashtirmaydi, aksincha, o'zaro kuchaytiruvchi funksional rollarni bajaradi. Ushbu xulosa Stiglitz–Weiss kredit ratsionirovkasi modeli [25] hamda Modigliani–Miller kapital tuzilmasi nazariyasi [24] bilan uyg'un holda ko'rib chiqilganda yanada yaqqol namoyon bo'ladi. Nomukammal kapital bozorlarida ushbu ikki moliyalashtirish turi o'rtasidagi samarali koordinatsiya tizimning umumiy unumdorligini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Ikkinchidan, institutsional muhit — yerga egalik huquqi, kredit axborot infratuzilmasi va moliyaviy vositachilik muassasalari zichligi — xususiy investitsiyalar va kredit o'rtasidagi ijobiy o'zaro ta'sirning asosiy katalizatori yoki cheklovchi omili sifatida namoyon bo'ladi. Institutsional zaiflik sharoitida hatto yetarli likvidlikka ega moliyalashtirish tizimi ham agrar sektorning real kapital ehtiyojlarini to'liq qondira olmaydi.

Uchinchidan, davlat moliyaviy vositachiligi qisqa muddatda ijobiy samaralar berishi mumkin, biroq uzoq muddatda u xususiy kapital va mustaqil kredit bozorining shakllanishiga xizmat qiluvchi tranzitsion mexanizm sifatida ishlab chiqilishi lozim. Aks holda, ortiqcha subsidiyalash moliyaviy institutlar va fermer xo'jaliklarining tijorat faolligini pasaytiruvchi salbiy bog'liqliklarni yuzaga keltirishi mumkin.

Nazariy tahlil va xalqaro tajriba asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Birinchi tavsiya: moliyaviy vositachilik zanjirini kengaytirish. Tijorat banklari va qishloq mikromoliya tashkilotlari o'rtasida tashkiliy-moliyaviy aloqa kanallarini shakllantirish zarur. Bu mexanizm milliy kapital bozorida qishloq xo'jaligi subyektlariga kredit resurslarining samarali yetib borishini ta'minlaydi. ADB [13] tajribasiga asoslanib, ikkinchi bosqich moliyalashtirish (on-lending) modelini joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Ikkinchi tavsiya: garov muammosini institutsional hal etish. Qishloq xo'jaligi uchun maxsus kredit kafolati fondlarini tashkil etish yoki mavjudlarini kengaytirish garov ta'minoti yetishmasligi muammosini bartaraf etishning samarali vositasi hisoblanadi. Bunday fondlar xususiy investitsiyalarni rag'batlantiradi va bank kredit portfeli sifatini yaxshilaydi. O'zbekistonda ushbu yo'nalish [16]da belgilangan davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari doirasida qo'shimcha tartibga solishni talab etadi.

Uchinchinchi tavsiya: agrar kredit skoring tizimlarini raqamlashtirish. Fermer xo'jaliklari bo'yicha ma'lumotlar bazasini kredit byurolari hamda davlat statistikasi [18] bilan integratsiyalash axborot asimmetriyasini sezilarli darajada kamaytiradi. Bu esa kredit xarajatlarini pasaytiradi va moliyaviy resurslarning bozor tamoyillari asosida taqsimlanishini rag'batlantiradi. Aker va Fafchamps [5] tadqiqotlari ushbu yondashuvning samaradorligini empirik jihatdan asoslaydi.

To'rtinchi tavsiya: investitsiya va kreditni integratsiyalovchi qo'shma moliyalashtirish sxemalarini rivojlantirish. Xususiy investorlar va tijorat banklari ishtirokidagi ko'p tomonlama agrar moliyalashtirish mexanizmlarini — agrokorxonalar, moliya institutlari va fermerlar o'rtasidagi shartnomaviy asosda — kengaytirish zarur. IFAD [8] ma'lumotlariga ko'ra, bunday yondashuvlar natijasida hosildorlik o'rtacha 18–22 foizga oshadi.

Beshinchi tavsiya: davlat subsidiya siyosatini bosqichma-bosqich bozor mexanizmlariga moslashtirish. Imtiyozli kreditlar to'liq bekor qilinmasligi, balki vaqt va miqyos jihatidan aniq chegaralangan bo'lishi lozim. Texnologik modernizatsiya bosqichi yakunlangach, subsidiya qisqartirilib, xususiy sektor faolligi ustuvor ahamiyat kasb etishi zarur. Ushbu yondashuv tranzitsion iqtisodiyotlar uchun Zeller va Meyer [12] tomonidan ilgari surilgan inklyuziv moliyaviy tizim konsepsiyasiga mos keladi.

² Manba: World Bank [2], OECD [3], O'zbekiston Markaziy banki [19] ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. FAO (2021). *The State of Food and Agriculture 2021*. Rome: FAO. URL: <https://www.fao.org/documents/card/en/c/cb4476en>
2. World Bank (2020). *Finance for Food: Investing in Agriculture for Development*. Washington, DC. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33890>
3. OECD (2022). *Agricultural Finance and Investment*. URL: <https://www.oecd.org/agriculture/topics/agricultural-finance/>
4. Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., & Levine, R. (2007). Finance, inequality and the poor. *Journal of Economic Growth*, 12(1), 27–49. URL: <https://doi.org/10.1007/s10887-007-9010-6>
5. Aker, J.C., & Fafchamps, M. (2015). Mobile phone coverage and producer markets: evidence from West Africa. *World Bank Economic Review*, 29(2), 262–292. URL: <https://doi.org/10.1093/wber/lhu006>
6. Mellor, J.W. (2017). *Agricultural Development and Economic Transformation*. Palgrave Macmillan. URL: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-65259-7>
7. Reardon, T., & Timmer, C.P. (2007). Transformation of markets for agricultural output in developing countries since 1950. *Handbook of Agricultural Economics*, 3, 2807–2855. URL: [https://doi.org/10.1016/S1574-0072\(06\)03055-6](https://doi.org/10.1016/S1574-0072(06)03055-6)
8. IFAD (2021). *Rural Development Report 2021: Transforming Food Systems for Rural Prosperity*. Rome: IFAD. URL: <https://www.ifad.org/en/web/knowledge/publication/asset/41780405>
9. Deininger, K., & Feder, G. (2001). Land institutions and land markets. *Handbook of Agricultural Economics*, 1, 288–331. URL: [https://doi.org/10.1016/S1574-0072\(01\)10009-9](https://doi.org/10.1016/S1574-0072(01)10009-9)
10. Hazell, P., Poulton, C., Wiggins, S., & Dorward, A. (2010). The future of small farms: trajectories and policy priorities. *World Development*, 38(10), 1349–1361. URL: <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2009.06.009>
11. Khandker, S.R., & Faruquee, R.R. (2003). The impact of farm credit in Pakistan. *Agricultural Economics*, 28(3), 197–213. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1574-0862.2003.tb00138.x>
12. Zeller, M., & Meyer, R.L. (Eds.). (2002). *The Triangle of Microfinance: Financial Sustainability, Outreach, and Impact*. IFPRI. URL: <https://www.ifpri.org/publication/triangle-microfinance>
13. ADB (2021). *Agricultural Finance in Asia and the Pacific*. Manila: Asian Development Bank. URL: <https://www.adb.org/publications/agricultural-finance-asia-pacific>
14. Yoo, T., & Reimers, H.E. (2012). Financial development, private investment and economic growth: panel evidence from developing countries. *International Economic Journal*, 26(1), 1–23. URL: <https://doi.org/10.1080/10168737.2011.566868>
15. Calderón, C., & Liu, L. (2003). The direction of causality between financial development and economic growth. *Journal of Development Economics*, 72(1), 321–334. URL: [https://doi.org/10.1016/S0304-3878\(03\)00079-8](https://doi.org/10.1016/S0304-3878(03)00079-8)
16. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmoni. “2022–2026-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning yangi taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”. URL: <https://lex.uz/docs/5841077>
17. O'zbekiston Respublikasining Agrar siyosat portali. *Qishloq xo'jaligini rivojlantirish bo'yicha normativ hujjatlar*. URL: <https://agro.uz>
18. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi (2023). *Qishloq xo'jaligi statistikasi*. URL: <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture>
19. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki (2023). *Yillik hisobot va statistik ma'lumotlar*. URL: https://cbu.uz/uz/publications/annual_reports/
20. World Bank (2023). *Uzbekistan: Agricultural Sector Analysis and Investment*. Washington, DC. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan>
21. Levine, R. (2005). Finance and growth: theory and evidence. In: *Handbook of Economic Growth*, Vol. 1, 865–934. URL: [https://doi.org/10.1016/S1574-0684\(05\)01012-9](https://doi.org/10.1016/S1574-0684(05)01012-9)
22. Binswanger-Mkhize, H.P., & Townsend, R.F. (2000). The growth performance of agriculture in Sub-Saharan Africa. *American Journal of Agricultural Economics*, 82(5), 1075–1086. URL: <https://doi.org/10.1111/0002-9092.00101>
23. Aghion, P., & Howitt, P. (2009). *The Economics of Growth*. MIT Press. URL: <https://mitpress.mit.edu/books/economics-growth>
24. Modigliani, F., & Miller, M.H. (1958). The cost of capital, corporation finance and the theory of investment. *American Economic Review*, 48(3), 261–297. URL: <https://www.jstor.org/stable/1809766>
25. Stiglitz, J.E., & Weiss, A. (1981). Credit rationing in markets with imperfect information. *American Economic Review*, 71(3), 393–410. URL: <https://www.jstor.org/stable/1802787>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100